

технологів дотепер не знайшла достатнього висвітлення в методичній літературі. Тому сучасна педагогічна практика має певні труднощі і потребує подальшого ґрунтовного вивчення і вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Богданова Інна Михайлівна. – К., 2003. – 360 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Горбань О. М. Управління взаємодією навчальних закладів різного рівня у навчально-науковому комплексі / О. М. Горбань, В. М. Огаренко, О. Г. Тягушева // Наукові записки АН ВШУ. – К., 2008. – Т. 3. – С. 67–73.
4. Денисова Н. В. Тенденції розвитку комплексу «коледж-університет» в системі неперервної

педагогічної освіти / Н. Денисова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Харків, 2008. – № 2. – С. 50–53.

5. Кайгородова О. В. Развитие процессов интеграции образовательных учреждений в системе педагогического образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Кайгородова Ольга Валерьевна. – М., 2009. – 201 с.

6. Ковалевский В. П. Проблемы интеграции систем «коледж – вуз» / В. П. Ковалевский, И. Д. Белоновская, Ж. Г. Пискунова // Тезисы Всероссийской научно-практической конференции «Актуальные проблемы интеграции средней и высшей ступеней региональной системы непрерывного образования». – Тамбов : Тамб. гос. техн. ун-т, 2001.

7. Сманцер А. П. Педагогічні основи наступності у навчанні школярів і студентів: теорія і практика / А. П. Сманцер. – Мінськ : ІПК освіти, 1995.

Дата надходження до редакції: 17.11.2015 р.

УДК 371.279.15

Олена ФЕЩЕНКО,

учитель української мови і літератури
Черкаського колегіуму «Берегиня»

ШКІЛЬНИЙ ЕКЗАМЕН: ВІД СТРЕСУ – ДО УСПІХУ

У статті розкрито причини екзаменаційного стресу в учнів у зв'язку з уведенням державної підсумкової атестації у формі зовнішнього незалежного оцінювання. Представлено результати спостереження за учнями-одинадцятикласниками, які реагують на екзамені стресовим відчуттям. Запропоновано систему заходів, які убезпечать випускників від екзаменаційних стресів.

Ключові слова: випускні та вступні екзамені, психологічна готовність одинадцятикласників до випускних та вступних випробувань, стресовий стан, екзаменаційний стрес, психолого-педагогічний тренінг.

В статье раскрыты отдельные психолого-педагогические аспекты опыта подготовки одиннадцатиклассников к чрезвычайно важному этапу в их жизни – сдаче выпускных экзаменов и внешнего независимого оценивания. Представлены практические советы для тех, кто будет проходить такие испытания.

Ключевые слова: выпускные и вступительные экзамены, психологическая готовность одиннадцатиклассников к выпускным и вступительным экзаменам, стрессовое состояние, экзаменационный стресс, психолого-педагогический тренинг.

In the article the author reveals some psychological and pedagogical aspects of preparation odinnadtsatikklassnikov experience to an extremely

important stage in their lives – drawing up final exams and external testing. Deals with practical advice to those who pass such tests.

Key words: graduation and entrance exams, psychological readiness odinnadtsatikklassnikov to graduation and entrance examinations, stress students, examination stress, psychological and pedagogical training.

Постановка проблеми. Як засвідчують дослідження, випускні екзамені та зовнішнє незалежне оцінювання зазвичай викликають в учнів хвилювання, роздратування, а також призводять до стресового стану. Екзаменаційний стрес займає одне з перших місць серед багатьох факторів, які спричиняють психологічну напругу. Таку ситуацію ми, перш за все, спостерігаємо під час іспитів. Ураховуючи те, що будь-який стрес негативно впливає не лише на здоров'я учнів, а й на оцінку за випускні чи вступні випробування, багато психологів, учителів шукають шляхи подолання негативних явищ, що не дають старшокласникам можливість упевнено виявляти рівень набутих знань, умінь і навичок, тобто стають суттєвою перепоною на їх шляху до успіху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема психолого-педагогічного супроводу старшокласників у ході підготовки до випускних та вступних випробувань висвітлена в багатьох науково-методичних джерелах. Так, питання

профілактики екзаменаційного стресу розкриває В. А. Доскіна [1], психологічні особливості стресу – Ю. В. Щербатих [4], Т. С. Яценко [5] звертає увагу на психологічну підготовку вчителя до спілкування з учнями. Причини виникнення екзаменаційного стресу в учнів та способи його подолання обґрунтовують О. Мілінчук [2] та Ю. Х. Пряничникова [3]. Вони, зокрема, дають поради, як мінімізувати стресовий стан за допомогою різноманітних вправ, пропонують шляхи індивідуальної профілактики, що включають саморегуляцію, заспокійливе дихання, створення позитивного емоційного настрою тощо.

Однак у наукових розвідках практичні кроки щодо подолання стресових станів учнів у період підготовки та складання випускних екзаменів, виконання завдань зовнішнього незалежного оцінювання представлені недостатньо. Зважаючи на це, **метою нашої статті** є розкриття окремих аспектів надання випускникам психолого-педагогічної допомоги при підготовці та складанні випускних іспитів, а також при виконанні завдань зовнішнього незалежного оцінювання.

Виклад основного матеріалу. Проблема активності учнів у навчанні як важливий фактор досягнення мети, загального розвитку особистості, її професійної підготовки вимагають принципового осмислення найважливіших елементів процесу учіння, а саме змісту, форм і методів. Сьогодні школа покликана готувати таку особистість, яка б спокійно сприймала всі виклики життя, не зупинялася перед труднощами, вміла застосувати набутий досвід на практиці, усвідомлювала поставлені перед нею завдання. Для цього потрібні відповідні знання, практичні вміння та навички.

Виникає запитання: як домогтися, щоб навчання для сучасної молодої людини носило вмотивований характер? На думку науковців, учителів, методистів, потрібний постійний контроль за рівнем знань учнів загалом та випускників зокрема. Основна роль при цьому відводиться екзаменам, складаючи які, учень, безумовно, усвідомлює, що знання з того чи іншого предмета є запорукою високої оцінки. Як свідчить багаторічний досвід автора, психологічна готовність учнів надзвичайно тісно пов'язана з кінцевим результатом, а отже, значна кількість випускників прагнуть бути психологічно готовими до знайомої всім ситуації, коли тіло тремтить, думки безсистемно роються в голові, а хвилювання досягає рівня стресу. Вміння опанувати себе, не розгубитися у важку хвилину, керувати власними почуттями ніколи не буде зайвим. Для цього варто прислухатися до порад досвідчених педагогів та психологів.

На прохання одинадцятикласників та їхніх батьків автором статті спільно зі шкільним психологом було розроблено практичні поради для тих, хто складатиме випускні іспити та зовнішнє незалежне оцінювання. Ці поради, як відомо, повинні базуватися на певній логічній послідовності:

Перший крок – психологічно налаштуйтеся на успіх, переконайте себе в тому, що мета буде досягнута.

Другий крок – вчасно прийдіть на екзамен, зокрема за 10 хвилин до його початку (приходиться раніше не варто, аби заздалегідь не нервувати та не створювати зайвої метушні, яка, як відомо, може викликати паніку).

Третій крок – ознайомившись із завданнями, сконцентруйтеся, подумки скажіть собі: "Я спокійний", "Я добре підготувався, а тому впораюся".

Четвертий крок – підготовку до відповіді розпочніть із того питання, яке знаєте найкраще. Не варто писати розгорнуту відповідь, доречніше скласти план, на основі якого відповідатимете.

П'ятий крок – під час відповіді поведіться коректно, відповідайте з ентузіазмом.

Шостий крок – не розчаруйтеся, якщо допустили помилку або вас спіткала невдача. Знайте, що сильні особистості, зробивши помилку, мають мужність її визнати, а ще, не помиляється лише той, хто нічого не робить.

Сьомий крок – пам'ятайте, що ви обов'язково складете іспит, адже:

- не панікуєте;
- завжди посміхаєтесь;
- гарно підготувалися;
- маєте велике бажання його скласти.

Отже, удачі й успіху вам!

На нашу думку, щоб досягнути своєї мети, необхідно розвивати вміння управляти собою. Спокійна сконцентрованість і внутрішня тиша – це той стан, коли є шанс успішно скласти екзамен будь-якого рівня складності. Для цього слід пройти певні тренування. Почати виробляти навички емоційного регулювання поведінки варто заздалегідь, щоб якомога менше було хвилювань, розгубленості, стресових станів.

Поняття «стрес» усе частіше проникає в наше життя. Частина людей знаходяться в такому стані постійно, а будь-які невдачі та негаразди сприймають як щось особливе. Як наслідок – відповідна реакція, інколи й неадекватна. Традиційно під стресом ми розуміємо стан психологічної напруги, що виникає в процесі діяльності. Американські психологи, зокрема, дають таке визначення цьому поняттю: "Стрес – це негативні почуття та уявлення, які виникають у людей у момент, коли їм здається, що вони не можуть впоратися зі стресовою ситуацією і вийти з неї без важких наслідків". Саме в такому стані найчастіше опиняється людина під час підготовки до екзаменів або при їх здачі.

Як свідчать дослідження, екзаменаційний стрес посідає одне з перших місць серед інших причин, які спричиняють психіологічне напруження в школярів. Із уведенням державної підсумкової атестації у формі зовнішнього незалежного оцінювання ситуація поглибилася. Цьому є кілька причин:

- екзамен – це своєрідна критична ситуація, яка визначає рівень навченості учня в школі та його подальшу долю;

- підготовка до екзамену пов'язана зі значним напруженням організму, зокрема інтенсивною розумовою діяльністю, підвищеним фізичним та психологічним навантаженням, порушеннями режиму дня, відпочинку та сну, емоційними переживаннями;

- кожен учень у період підготовки до екзаменів відчуває значний психологічний тиск як з боку школи, так і з боку батьків, навіть старанний учень у таких умовах хвилюється, аби не виявитися неуспішним;

- відсутність на державній підсумковій атестації у формі зовнішнього незалежного оцінювання знайомих учителів, відчуття самотності й незахищеності.

Щось змінити в передекзаменаційній чи екзаменаційній ситуації неможливо, але завжди є можливість вплинути на випускника. Споспостерегаючи за учнями, ми зрозуміли, що в більшості випадків екзаменаційний стрес породжується самим випускником, який реагує на екзамені стресовим відчуттям. Щоб запобігти цьому, потрібно виробити систему заходів, які б могли забезпечити молодь від стресів. Мета цих заходів – навчити молоду людину керувати своїми емоціями, знижувати напруження в період складання екзаменів шляхом усвідомлення своєї поведінки. Дуже добре, якщо в школі буде запроваджено так званий психологічний тренінг, який варто проводити безпосередньо перед екзаменами.

Завдання такого тренінгу:

- стимулювати учнів до роздумів щодо оволодіння собою, приборкання передекзаменаційного хвилювання;
- формувати в старшокласників критичне ставлення до різних форм хвилювання;
- сприяти усвідомленню свого психічного стану як внутрішньомотивованого;
- формувати навички самоконтролю;
- допомогти випускникам проаналізувати свою поведінку в період підготовки до екзаменів.

Зважаючи на вищевикладене, я замислилася над тим, як допомогти молодим людям перебороти подібні труднощі. З цією метою звернулася до шкільного психолога з пропозицією спільного проведення спеціальних занять. Знайшла розуміння та підтримку. Так виникла ідея запровадити в закладі своєрідні навчання у формі тренінгів. Разом розробили методику організації та проведення такого заходу та пропонуємо її вашій увазі.

Для проведення тренінгу всіх учасників необхідно поділити на групи, забезпечивши кожному планшетом, аркушем паперу (листом ватману), ручкою (маркером), роздатковим матеріалом «Екзамені без стресу», дошкою, крейдою.

Основна робота відбуватиметься в групах. Кількість груп – не менше 3 та не більше 6-7, найоптимальніша кількість – 4-5. У кожній групі повинно бути не менше 4 осіб, але не більше 10, найкраще – 5-7.

Учасники займають свої місця таким чином, щоб у розпорядженні кожної групи був стіл, а також вільне місце вздовж однієї зі стін (до 22 м).

Ведучий (шкільний психолог). Доброго дня, дорогі одинадятикласники. Незабаром вам доведеться здавати випускні екзамені, а також складати зовнішнє незалежне оцінювання. Напевно, ви усвідомлюєте ту відповідальність, яка покладається на кожного з вас. Звичайно, це призводить до хвилювання. Завдання сьогоденного тренінгу – психологічно підготуватися до того, як вести себе на іспитах. Перш ніж ми розпочнемо його, кожному з вас потрібно оцінити рівень свого хвилювання в балах – від 0 до 100, де 100 балів означає, що ви дуже хвилюєтеся, а 0 – не хвилюєтеся взагалі. Вільне місце вздовж стіни виконуватиме роль своєрідної лінійки-шкали (в протилежних кінцях стіни встановлено стільці, які відповідно означають 0 та 100 балів).

Ведучий. Спробуйте визначити своє місце на уявній шкалі передекзаменаційного хвилювання (учасники тренінгу визначаються).

Після цього ведучий розподіляє всіх учасників на групи таким чином:

- перша група – учні (3-5), які хвилюються найбільше, та стільки ж тих, хто майже не хвилюється;
- друга група – учні (3-5), які хвилюються, але спроможні подолати хвилювання, та стільки ж тих, хто відчуває незначне хвилювання;
- третя група – це учні із середнім рівнем хвилювання.

Отже, одержана нами «шкала» наче складається навпіл. Якщо учасників не більше 20, цю процедуру можна реалізувати таким чином: всі учасники тренінгу беруться за руки, одержаний ланцюжок складається навпіл і один із полюсів шкали стає навпроти іншого. Створені пари ділимо на передбачену кількість груп. Кожна група утворює своє «робоче коло».

Представлений вище поділ на групи допоможе вирішити наступні завдання:

- «перемішати» учасників (це дуже важливо, якщо в заході беруть участь учні з різних класів);
- об'єднати учнів з різним ступенем подолання передекзаменаційного хвилювання (це дасть їм змогу визначити свою поведінку в стресовій ситуації);
- організувати відповідну дискусію в кожній групі.

Ведучий. У кожній групі є учні, які дуже хвилюються перед екзаменами, але є й такі, які майже не хвилюються. Ваше завдання на цьому етапі: обмінятися один з одним думками, зокрема ті, хто дуже хвилюється, мають розповісти, що саме змушує їх це робити, чому вони не можуть упоратися зі своїми емоціями; ті ж, хто хвилюється менше, розкажуть, як їм це вдається, якими методами і прийомами вони при цьому користуються, які з них – найефективніші. Зробивши висновки, необхідно виділити і записати не менше 10 способів та прийомів зниження передекзаменаційного хвилювання. Якщо під час виконання завдання виникнуть запитання, варто звернутися до ведучого або вчителя.

Коментар ведучого. На виконання завдання відводиться 15-20 хвилин. Якщо групи записують свої варіанти на ватмані маркером, то часу відводиться на 5 хвилин більше. Ведучий та вчитель підходять до кожної групи, відповідають на запитання, які виникли в учнів, стежать за ходом виконання завдань.

Ведучий. Далі роботу побудуємо таким чином: кожна група почергово називає один зі способів подолання хвилювання перед екзаменами, а я їх записуватиму на дошці. Якщо способи в кількох групах повторюватимуться, зробимо певну помітку.

На цьому етапі ведучий не лише записує запропоновані варіанти, а й ставить запитання, аби переконатися, чи розуміють учні значення окремих понять, висловлених думок. Наприклад, якщо учні пропонують варіант "відпочинок", то їх варто запитати, що вони розуміють під цим поняттям, якщо варіант "заспокоїтися", то необхідно уточнити, що слід зробити, аби досягти цього. Такі запитання дозволяють уникати формальних відповідей, стимулюють учнів до роздумів, усвідомлення власної поведінки.

Також ведучий коментує різні способи, виокремлюючи при цьому найпродуктивніші (наприклад, "вивчити матеріал") та пояснюючи, у чому вони полягають. Так, старшокласники, як

варіант, можуть запропонувати в якості відповіді «покурити» або «захворіти». При цьому важливо не просто «заборонити» той чи інший спосіб, а й показати його неефективність. Робити це слід спокійно, без крику. Наприклад, запропонований учнями спосіб «написати шпаргалку» краще не критикувати, а підтримати. Чому? По-перше, шпаргалка – це короткий виклад матеріалу, а її написання означає його осмислення; по-друге, наявність шпаргалки може просто заспокоїти учня. При цьому необхідно наголосити, що діставати шпаргалки на екзамені не варто, адже її власник може бути позбавлений права складати іспит, а отже, отримає незадовільну оцінку.

Як бачимо, занотовування різних способів подолання передекзаменаційного хвилювання сприятиме тому, що на них буде звернуто додаткову увагу, а старшокласники отримають необхідну для них додаткову інформацію.

Якщо групи занотовували свої варіанти на аркушах паперу, то їх необхідно прикріпити на дошці чи стіні. Процедура опрацювання таких записів аналогічна до описаної вище. При цьому ведучий у ході обговорення допомагає учням коригувати написане, зокрема він, за їх згоди, може щось викреслити, змінити чи доповнити. У процесі обговорення одинадцятикласники мають можливість ознайомитися з додатковою інформацією стосовно способів зменшення хвилювання. Наприклад, при розгляді такого способу, як «релаксація», спочатку слід з'ясувати, що це таке та які саме релаксаційні прийоми учні можуть використати, а вже потім доповнити їх своїми прикладами. Такий детальний розгляд проводиться в малих групах, адже так легше відстежити стан уваги кожного учасника тренінгу. Педагог при цьому повинен пам'ятати, що подібне заняття не слід перетворювати на лекцію чи доповідь.

Пропонуємо ознайомитися з прикладами зняття передекзаменаційної напруги, запропонованими старшокласниками: добре вивчити матеріал; думати лише про позитивне; регулярно пити трав'яний чай, який заспокоює нервову систему та вживати продукти, що покращують настрій, наприклад, шоколад, банани, ягоди, грецькі горіхи; відвідати з друзями дискотеку; поспілкуватися з цікавими людьми; звернутися до психолога; заручитися підтримкою близьких людей; забезпечити спокійний та повноцінний сон; послухати приємну музику; відвідати церкву та поспілкуватися зі священником.

Ведучий. Наш тренінг підійшов до закінчення. Я вам усім дякую, адже ви сьогодні добре попрацювали. Ми розглянули безліч найрізноманітніших способів і прийомів, які допоможуть вам зменшити рівень хвилювання перед екзаменами. Однак зауважу, що найефективнішим способом була та залишається ґрунтовна підготовка до екзамену.

Безперечно, у кожного із вас є власний досвід підготовки до іспитів. Із запропонованих сьогодні способів ви можете обрати для використання ще кілька. Зараз кожна група отримає аркуш паперу, на якому записані 10 правил підготовки до екзаменів. Уважно прочитайте їх та назвіть три, які ви зазвичай використовуєте чи будете використовувати. Згодом ми їх обговоримо.

Коментар ведучого. Якщо група невелика, інформаційні пам'ятки "Екзамени без стресу" краще роздати всім учням. Після заняття кожен із них зможе ще раз ознайомитися з рекомендаціями,

можливо, запозичивши при цьому щось для себе. Ці пам'ятки також доречно розмістити на видному місці в класі (на стенді чи в шкільній стінгазеті), аби кожен мав змогу в будь-який момент їх прочитати.

Ведучий. А зараз прошу кожну групу назвати ті три рекомендації для підготовки до екзаменів, які, на вашу думку, є найефективнішими.

Коментар для ведучого. Обговорення на цьому етапі можна проводити по-різному:

Перший варіант. Кожна група називає три обрані рекомендації.

Другий варіант. Кожна група не лише називає обрані варіанти, а й пояснює, чому зробила саме такий вибір. При цьому не потрібно критикувати учнів за те, що вони не обрали потрібну рекомендацію щодо підготовки до іспитів задалегідь. Мета такого обговорення полягає в стимулюванні задумів учнів, у більш усвідомленій їх підготовці до іспитів. До речі, будь-який спосіб, обраний учнями, так чи інакше допоможе їм зменшити психологічну напругу при складанні іспитів.

Ведучий. На сьогоднішньому занятті ми з вами обговорили дуже важливу тему, а саме: як необхідно поводитися, аби екзамени минули успішно і з якомога меншим хвилюванням. Сподіваюся, що кожен із вас почерпнув щось нове, те, що допоможе йому не лише при складанні іспитів, а й у житті загалом. Мені було приємно з вами працювати, адже ви вмієте мислити, доводити власну думку та робити висновки. Я дякую вам за це.

За результатами тренінгу нами було укладено поради випускникам. Сподіваємося, що вони стануть в нагоді не лише одинадцятикласникам, а й їх батькам та вчителям:

1. Завжди дотримуйтеся правила: «Не витрачай часу даремно». Перш ніж розпочати підготовку до екзаменів, перегляньте матеріал, який необхідно опрацювати. Розпочніть вивчення з того, який засвоїли гірше, і лише після цього переходьте до того, який засвоїли краще.

2. Підготуйте місце для занять, розкладіть потрібні підручники, посібники, зошити, шкільне приладдя так, аби воно завжди було під рукою.

3. Час, відведений на підготовку, використовуйте на максимум ефективно. Вивчення нового чи складного матеріалу розпочинайте тоді, коли він краще запам'ятовується, наприклад, зранку після сну.

4. До екзаменів починайте готуватися заздалегідь, покроково. При цьому зберігайте спокій. Складіть план занять, конкретизувавши, що вивчатимете кожного дня (теми, розділи, параграфи, сторінки). Варто визначитися і з часом занять.

5. Матеріал, складний для запам'ятовування, повторюйте кілька разів (наприклад, уранці та ввечері).

6. Опрацьовуючи конкретні теми, намагайтеся не зазубрювати їх, а скласти план розповіді або ж матеріал записувати у формі тез.

7. Теоретичний матеріал поділіть на частини. Найоптимальніше, якщо їх буде не більше семи. Пам'ятайте, що структурований матеріал краще сприймається і запам'ятовується. З цією метою смислові частини матеріалу необхідно укрупнювати й узагальнювати, робити записи, текст можна скоротити, подавши його у формі схем чи таблиць.

8. Текст можна переказувати своїми словами, це сприяє його кращому запам'ятовуванню та засвоєнню.

9. У ході підготовки до екзаменів не забувайте про власне здоров'я: дотримуйтеся режиму дня, добре висипайтесь, не перевтомлюйтеся, повноцінно відпочивайте та харчуйтеся, якомога частіше бувайте на свіжому повітрі.

10. Щоденно виконуйте вправи, які знімають утому та внутрішню напругу, сприяють швидкому переходу від одного виду діяльності до іншого.

Висновки. Зважаючи на матеріал, представлений нами в статті, варто зробити наступні висновки:

- екзамен – дуже важлива і потрібна форма контролю, але з психологічної точки зору – непроста;

- усі можливі труднощі та стресові стани одинадцятикласників можна подолати, об'єднавши зусилля вчителів, психологів та батьків;

- важливою та цікавою формою підготовки учнів до успішної здачі іспитів є психолого-педагогічні тренінги, проведення яких вимагає неабиякої майстерності як учителів, так і психологів;

- кінцевий результат залежить від самоорганізації, самопідготовки, самовдосконалення кожного випускника, адже лише він може мотивувати себе до досягнення успіху при складанні екзаменів.

УДК 378+373.61+005.642.4

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Доскин В. А. Профилактика экзаменационного стресса / В. А. Доскин // Школа и психическое здоровье учащихся / под ред. С. М. Громбаха. – М., 1988. – С. 147 – 160.

2. Мілінчук О. Контролюємо нерви або Як запобігти емоційному стресу [Електронний ресурс] / О. Мілінчук // Клуб ЗНО : Всеукраїнський портал підготовки до ЗНО. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua/>.

3. Пряничникова Ю. Х. Экзаменационный стресс и его профилактика / Ю. Х. Пряничникова // Проблемы и перспективы развития образования : материалы VI Междунар. науч. конф. (Пермь, апрель 2015 г.). – Пермь : Меркурий, 2015. – С. 184 – 186.

4. Щербатых Ю. В. Психология стресса / Ю. В. Щербатых. – Москва, 2005. – С. 21 – 32.

5. Яценко Т. С. Активная социально-психологическая подготовка учителя к общению с учащимися / Т. С. Яценко. – К. : Освіта, 1993. – 208 с.

Дата надходження до редакції: 14.12. 2015 р.

Наталія ЧЕРНЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. професора кафедри управління
освітніми закладами та державної служби
Південноукраїнського національного
педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті уточнено сутність понять «готовність» та «готовність майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками в навчальних закладах»; визначено й обґрунтовано компоненти (психологічний, когнітивний, організаційно-функціональний) та показники готовності майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками в навчальних закладах.

Ключові слова: структура готовності, компоненти, показники, управління ризиками, майбутні менеджери освіти.

В статті уточнена сутність понять «готовність» та «готовність майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками в навчальних закладах»; визначено й обґрунтовано компоненти (психологі-

ческий, когнитивный, организационно-функциональный), а также показатели готовности будущих менеджеров образования к управлению рисками в учебных заведениях.

Ключевые слова: структура готовности, компоненты, показатели, управление рисками, будущие менеджеры образования.

The article provides an outline of the concepts of “preparedness”, “future education managers’ preparedness for risk-management at educational institutions”.

The following components of future education managers’ preparedness for this kind of activity have been defined and substantiated: psychological, cognitive, organizational and functional.